

Tündéri szemmel

„Fenséges, komoly ember volt”

Beszélgetés Sebő Ferencsel

TÓTH ENDRE

Nagy László verseinek megzenésítői közül ma már nem sokan mondhatják el magukról, hogy személyesen is ismerték a költőt, azt meg talán még kevesebben, hogy a szerzeményeket Nagy László szerette is. Az énekelt vers műfajának atyjával és úttörőjével, valamint a táncházmozgalom elindítójával, a Kossuth-díjas Sebő Ferencsel beszélgettünk.

– Mikor találkoztál először Nagy László költészetével és mi fogott meg benne?

– Még gimnazista koromban híre ment annak, hogy az Egyetemi Színpadon Berek Kati zseniális estet tart Nagy László verseiből *Menyegző* címmel – természetesen az azonos című hosszúvers is műsoron volt –, amit mindenképp látni kell. Szabó Sanyi barátom, aki színésznek készült, tájékoztatott erről, és ajánlotta, hogy menjünk el megnézni. Szédületes hatással volt rám Kati estje, és igazából Nagy László költészetét is ez az előadás tette ismertté. Amikor én már József Attila-verseket zenésítettem meg kollégistaként, Berek Kati épp nálunk járt, és bemutatott nekem engem, így elég hamar együtt készítettünk egy József Attila-műsört az Egyetemi Színpadon. Később Nagy László-estet is rendeztünk, amire Kati elhívta magát a költőt is, ekkor találkoztam vele először személyesen. Lacinak nagyon tetszett ez a zene, amit csináltam. Lenyűgözött költészetében a képek gazdagsága és természetesen a versek mondanivalója.

– Milyen embernek ismerted meg?

– Nagyon barátságosnak, viszont volt benne egyfajta fejedelmi attitűd, de nem felvett pózként, hanem a természetéhez tartozott: amikor bement egy helyre, és leült egy asztalhoz, pillanatok alatt ott termett mindenki körülötte. Engem Tündérnek nevezett, ami eredeti értelemben nem is nőnemű lény, inkább amolyan kétes figura.

Szeretett fűzni-faragni, volt egy kis barkácsolóműhelye, és fel is ajánlotta, hogy készíts nekem egy tekerőt. Lementünk Bársony Mihály bácsihoz megnézni, hogyan készíti a hangszereket, mivel ez nagyon érdekelt Lacit. Egy tekerőkulcsot el is készített nekem egy hónap alatt, de a többi részére már sajnos nem volt lehetősége.

A humorérzékét dicséri a következő történet: a *Szépasszonyok mondókái Gábrielre* című költeményét ő maga mondta el, amikor meglátogattam. Nemrég készült el a verssel, és amikor

Sebő Ferenc Nagy László szülőházának emlékházába avatásán, 1984 (Magántulajdon/ Góttl Egon felvétele)

megkérdeztem, hogy mit írt legutóbb, fejből elkezdte szavalni a „Gábriel”. A népzenei gyűjtéseimhez vett új, UHER típusú magnómmal azonnal rögzítettem is az előadást, ezért Laci úgy tett, mintha tényleg népzenei gyűjtő lenne, és a vers végén hozzátette a „bemondást”: „énekeltem én, Demeter Imre, Tüskevárról”.

A Nádor utcában volt egy Nimród nevű vadászterem, oda gyakran járt ebédelni, sokat beszélgettünk ott együtt, rengeteget tanultam tőle.

– Általában miről beszélgettetek?

– Leginkább versekről, a bolgár útjáról, de nem kell ezeket a beszélgetéseket nagy szakmázásoknak elképzelni. Azért a volt barátnőiről, kapcsolatairól nem beszélt – noha engem érdekeltek volna –, fenséges, komoly ember volt.

– A nagyközönség mennyire értette a verseit?

– Azt tudom mondani, hogy szerették, tehát nem gondolnám, hogy probléma lett volna a megértésükkel. Indulattal, érzelmi-
leg hatottak a versei. A jó előadás sokat segített a megértésben: egy bolgár esten, amelyen Nagy László fordításait is mondták színészek, feltűnt, hogy Latinovits Zoltán mennyire jól tudja értelmezni ezeket a verseket. Berek Kati mellett az ő előadásai is emlékeztetnek maradtak számomra.

– Azonnal adta magát, hogy megzenésítsd a költeményeit?

– Igazából nehezen találtam olyanokat, amelyek énekelhetők. A versei nagyon intellektuálisak, Kati pedig nagyon jól szavalta őket. Nem sok olyan verse van, amit tudunk énekelni.

– És a fordításai?

– Zolnay Pálnak volt a televízióban egy sorozata, a *Duna menti népek költészete*. A fordításokat én rendeltem meg Nagy Lászlótól ehhez a sorozathoz. Amikor a bolgárokhoz értünk a sorozatban, akkor leginkább a Lacitól kapott lemezeket használtam fel. Ő ösztöndíjjal kint töltött egy évet Bulgáriában, ott megtanulta a nyelvet is. Nekem külön készített énekelhető fordításokat a népdalokból. A *Sólyom-ének*nek például nem értettük a szövegét, de a zene, amit egy fesztiválon hallottunk négy bolgár énekes előadásában, nagyon tetszett. Így Laci írt nekem a dallamra egy új szöveget. Egyszer aztán eljutottunk egy bolgár faluba, ahol szinte mindenki tudott magyarul: álmélkodva hallgatták, hogy miket énekelünk, hiszen ők ismerték az eredetét. Egy fiatal asszony oda is jött hozzánk, és megkérdezte, tudom-e, mit jelent az eredeti szöveg? Mondtam, hogy nem, de már nagyon szeretném megtudni. A nászéjszaka előtt énekelte nóta volt, azzal a szöveggel, hogy „Elmondom neked, hogyan kell felállítani a paprikát”.

– Hogyan választottad a zenei anyagot a versekhez?

– A már említett lemezek irányadóak voltak, tehát a legtöbb dallam bolgár, de vannak szerb és szlovák dallamok is. A bolgár fordítások esetében gyakran a dallamot Laci sem ismerte, csak a népi szövegekhez jutott hozzá.

– Bartók bolgár gyűjtéseit is felhasználtatok?

– Nem, Bartók nagyon keveset gyűjtött, és nem azt a bolgárt, hanem Temes környéki anyagokat. Ezek tulajdonképpen javarészt macedón dallamok. Tímár Sándor gyűjtött néhány dallamot, de a Sztrumicát például még az aquincumi diáktáborban jegyeztem le. Az első műsorunkat teljes egészében a Nagy Lászlótól kapott lemezeiről vettem.

A *Regősének* című filmben, 1975, Sebő Ferenc felvétele (Magántulajdon)

– Beleszólt a megzenésítésekbe?

– A saját verseinek a megzenésítéseibe nem szólt bele, és azoknál sem az volt a lényeg, hogy konkrét népzenei alapjuk legyen, a versforma számított leginkább. Az első versei eleve népdalszerűek, a NÉKOSZ-os évek nagy hatással voltak rá.

Az *Aranypéncz-térdű szeretőt* hallotta a rádióban, ami után megkeresett, hogy az egyik sort átírta, hogy jobban tudjuk énekelni, mivel az akadozott. Kár, hogy ő már felvételt hallott, tehát változtatni nem tudtuk rajta.

– A fordításokon vagy átköltéseken kívül rendeltél tőle verset megzenésítésre?

– Persze. Levittem őt a Bartók Táncgyűttes próbájára, és megmutattam neki, hogyan csujogtatnak a gyimesi tánc közben. Kértem, hogy erre a csujogtatásra írjon valamit. Ebből lett a *Táncbéli tánc-szók*, ami tulajdonképpen egy gyimesi táncrend ritmusaira épül: *lassú magyaros, sebes magyaros, kettős jártatója és sirülője*.

– Népi ihletésű verseibe mennyire láttak bele politikai üzenetet?

– Gyakran félreértették a verseit. A *Menyegző* például éppen séggel a hagyomány bénító erejéről szól, amiből ki kell törni, a korai *Tavaszi dal* című versében pedig a „Pártom, te kardos angyalom” sort kommunistának értelmezték, noha azt még a Parasztpárttól írta. Az értelmiségiek akkoriban általában a Parasztpárttal szimpatizáltak. De nem ez volt a lényeges, hiszen a mai napig is mindenki azt lát bele mindenbe, amit akar.

– Lejárt hozzátok táncházba?

– A Kassákba gyakran járt, de nem táncolt, mert rossz volt a lába. A halála előtti utolsó estjét is nálunk töltötte a klubban.

– Milyen közös munkákra emlékszel vissza a legszívesebben?

– Székely Orsolya csinált egy kétrészes filmet a regölésről, amely műfaj nagyon érdekelte őt. Ő maga is írt és rögtönzött regös énekeket. Amikor lementünk Iszkázra, Laci összehívta a régi barátait és énekeltek nekünk. A *Rege a tűzről és jácintról* című versében, amelyet a szüleiről írt, regölés-formával lehet találkozni. A filmen például elmagyarázza, hogy milyen volt az iszkázi regölés, egy szakember is volt velünk, aki rájött, hogy a különböző regös szövegformulák egy kétezer évvel ezelőtti csillagállás alakzatait rögzítik. Nagyon is átgondolt szövegek ezek. Laci csinált nekem egy köcsögdudát a regöléshez, meg láncos botot is kaptam tőle, de az előbbi sajnos már nincs meg, nem emlékszem, hogy kinek adtam kölcsön.

Nagy László tollrajza Sebő Ferencnek, 1970-es évek, részlet egy énekelte vers kéziratáról (Magántulajdon)

